

AZ

ISKOLAKERT.

A NÉPISKOLAI TANÜGY REFORMJÁT CÉLZÓ HAVI KÖZLÖNY.

Megjelen havonként egyszer
1—2 ivnyi tartalommal.

Szerkeszti és kiadja :

Előfizetési ára egész évre
1 frt 20 kr., félévre 65 kr.

A szellemi rész illető közle-
mények Arad, Ádám-uteza
6. sz. a. czimzendők.

Horváth József.

Előfizetési pénzek Aradra
„Széchenyi irod. intézet-hez
czimzendők.

Az iskola befolyása az egyéni vagyonosodásra.

Ha egy pillantást vetünk a társadalmak egymásra való hatásába, ha vizsgálatunk tárgyává tesszük a létért való harcznak nemeit, ha meggondoljuk, mily nehezen küzködik a társadalom zöme a mindennapi kenyérért, ha tekintetbe vesszük a divat és egyéb élvezetek csábjait, s ha megfontoljuk, hogy hazánk népességének lassú szaporodása, a bár kicsinybeni, de mégis megdöbbentő kivándorlások, a pénznek a forgalomtól való elvonása, az évenként emelkedő családi, községi és állami kiadásokat, melyeket a folyton apadó és a nagy tőkék által elnyelő bevételekből alig-alig lehetséges már fedezni, a mely körülményből a legprimitívabb logikával ki lehet számítani a végeredményt; kénytetve vagyunk mintegy feleszmélni és a felett gondolkodni: tanácsos-e a jövő eme sejtett sötét képének beálltát a mai viszonyokkal való megelegedésünk által siettetni vagy nem? s vajon nem kell-e módokról gondoskodni, melyekkel eme sötét jövőendőbeli kép eloszlatható lenne?! Ugy látszik, hogy igen; mert hazánkban az alkotmány helyreállítása óta olyan szellem uralkodik, mely minden téren a nagyzásnak és látszatnak igyekszik mindenek felett hódolni. Ez bizonyos lázas kór, minővel a történelemben azon népekkel találkozunk, melyek önállóságuk végnapjait kezdik élni.*)

A száraz földön talán egy állam sincsen, a mely oly nagy terheket kénytelen volna viselni, mint a miénk. Ezen óriási terhek pedig nemcsak hogy apadnának, hanem inkább szaporodnak. Ez pedig természeti törvény, mert a hol az erő fogy, ott ugyanazon akadály annál inkább legyőzhetetlenné válik.

*) Nálunk ezen baj sok egyében kívül kiválóan a pazar fényű építkezésekben nyilvánul. S ez nagy baj és okadatolatlan eljárás; mert ez által minden alapos ok nélkül terheket rakunk nem csak a magunk s gyermekeink, hanem dédunokáink vállaira is; mi által tehát ugy saját magunk, mint unokáink szabadon mozoghatását megdermesztjük.

Hogy a nép a terhet, ha nem is gyorsan, de legalább biztosan elviselhesse, hogy szelleme eme nyög alkalmatlan volta miatt röptiben ne gátoltassék, okvetlenül oly tényezőre kell figyelmünket fordítanunk, mely a népet egész valójában megerősíti felvilágosítja és a munkára képessé teheti. Ezen tényező pedig a szülői házon és egyéb intézményeken kívül a n é p i s k o l a.

A népiskola képesíti az egyes egyéneket, az egyes emberek munkássága és munkatudása létre hozza a magánosok vagyonát, a népnek gazdagsága képezi pedig a nemzeti vagyont.

Ebből tisztán látható, hogy ha a népiskola akként van szervezve, hogy S z o n t h a g Pál szerint képes a nemzetet átgyúrni, akkor a mai viszonyok szerinti rendeltetésének megfelel.

A művelt nemzetek villámsebességgel haladnak, s ezen haladásukhoz képest népiskolájuk is idomul; csak nálunk, Magyarországon, a k i t ö m ö t t madár szerepét játsza még ezen intézmény. Nem egyéb az zagyvalékos ismeretek zsibáru piacánál, vagy sokszor még annál is kevesebb: egyszerű dressurozó-intézet, hol a szegény — sokszor kiéhezett — ártatlanlelkek a fődresszura-mester kedvéért vadászeb módjára kénytelenek „hütte dich“-elni, a mit aztán beláthatlan magasságu paedagógiai bölcsességgel „jól fegyelmezett iskolának“ szokták nagy garral hirdetni. O. szegény Paedagogia, mit vétettél azoknak az üres fejű nevelés-tudósoknak?! Az emberi természet, a tudomány és a társadalmi viszonyok nem óhajtják többé ezen ósdiságot, ezek nem akarnak többé az iskolából halottas kamarát csinálni, hanem pezsgő életet fejlesztő intézményt, mely a gyermeki lényt, ugy szellemi, mint tenyészeti életének minden pházisát figyelemmel kíséri és mindakettőt egyaránt fejleszti és ügyesíti. A művelt és független szellemű tanítók és tanügybarátok ezen igazságot régen belátták és különböző módozatok mellett követelik a népiskola reformját. Egyes előrehaladottabb nemzeteknél általános azon törekvés, hogy a gyermek ugy a háznál mint pedig az iskolában szoktattassék a munkához, a szabad mozgás és a testszervezet erősbödése által óvassék meg az egészsége és fejlesztessék az értelme.

Minden népiskola helyi és vidéki viszonyaihoz képest elegendő anyagot találhat növendékeinek kezűgyesítésére. Mihelyt pedig a gyermek valamely kezűgyességben némi könnyedségre szert tett, felébred benne a munkakedv, evvel együtt pedig a szerzési és megtakarítási vágy, mit a szervezendő vagy szervezett iskolai takarékpénztárak csak fokozni fognak. Ha minden iskola akként volna szervezve, hogy növendékei a 6, illetőleg 9 év alatt valamely, a helyi viszonyok által kijelölt háziipar ágában kezűgyességi könnyedségre (nem mondom tökélyre) szert tehetnének, akkor nem szaporodnának oly ijesztő mértékben a csavargók, a statárium-hirdetésekre kisebb szükség volna, s a fekete posztó alatt nem volna oly nagy mértékben a mindoldalú proletarismus. *

Az egyéni, illetőleg családi vagyonosodás azonban nem csak a fiúiskolákra appellál, hanem a leányiskolákra is, és pedig egyenlő joggal. Hogy a józan ész mit követel a mai leányiskolától: arra feleletet ad egy amerikai lapban megjelent közlemény. Ezen közlemény a következőket tanácsolja: Részesítsétek a leányokat kellő iskolai kiképzésben. Tanítsátok meg őket jól főzni. Tanítsátok meg őket mosni, vasalni, harisnyákat javítani, gombokat felvarrni, saját ruháikat megvarrni és kijavítani; izletes kenyeret sütni és velök megértetni, hogy egészséges konyha sokat megtakarít a gyógyszer-tári kiadásokon. Tanítsátok meg őket, hogy egy forintban 100 krajczár van, és hogy csak az takarít, a ki kevesebbet költ mint a menyit bevesz, s hogy mindazok, a kik többet kiadnak mint a menyit bevesznek, kell, hogy végre elszegényedjenek. Tanítsátok meg őket, hogy egy kattunruha, ha ki van fizetve, jobban díszíti a nőt mint egy, hitelbe vásárolt selyemruha. Tanítsátok meg őket, hogy a gömbölyű, piros-pozsgás arc többet ér, mint 50 mulékony szépség. Szoktassátok őket jó, erős cipőt viselni. Szoktassátok őket, a bevásárlásra és arra, hogy megnézzék, vajon a számla helyesen van-e kiállítva. Értessétek meg velük, hogy a tulságos fűzéssel az Isten képét eltorzítják és az egészséget tönkre teszik. Szoktassátok őket az önbizalomra, önsegítségre és munkásságra. Kössétek nekik szivőkre, hogy becsületes iparos az ingujjban és köténynyel egy krajczár vagyon nélkül többet ér, mint egy duczent uriasan felöltözött előkelő naplopó. Szoktassátok és tanítsátok meg őket a k e r t i m u n k á k r a és ismertessétek meg velük a természet gyönyöreit. Ha van pénzetek, tanítsátok őket zenére, festészetre és egyéb művészetre; szemetek előtt azonban mindig lebegjen, hogy ezek csak mellékes dolgok. Figyelmeztessétek őket, hogy a gyalog séták sokkal jobbak, mint a sétakocsizások; és hogy a vadvirágok azokra nézve, a kik azokat értelemmel szemlélni tudják, nagyon is szépek. Tanítsátok őket a pusztá látszatot megvetni és ha az ember i g e n t vagy nemet mond, azt ugyanugy érezze is. Tanítsátok őket arra, hogy a házasságbeli szerencse nem függ a külső pompától, sem pedig a férj pénzétől, hanem egyedül annak jellemétől. Ha mindezekkel megismertettétek őket és ők titeket megértettek s ha az idő bekövetkezett, akkor engedjétek őket férjhez menni.

*

Aranyat érők ezek az axiomák a leánynevelésre nézve; csak azt nem tudjuk, vajon megértik-e ezen fontos sarkigazságokat azon tanítónők, kik a nevelés-tanítási jegyzetek helyett puderes dobozokat, hajszütőgetőt és tükröt tartanak az iskolai asztal fiókjában, s vajon hajlandó volna-e némelyik tanítónő ruháinak drága kelméjéből és felpántlikázottságából némit elengedni, vagy felcserelné-e p i r o s sipkáját valamely más, a nőt valóban díszítő fejjel? Pedig hiába

minden nevelési axióma, hiába minden nőnevelési szakosztály, ha a gyermekek nevelésénél azokat gyakorlatilag keresztülvinni elfeledjük. A népiskolának nemcsak a szellemet, hanem a testet és szépízlést is kell fejlesztenie és a leányokat mindennemű munkára tanítani és szoktatni. Hogy a népiskolai növendéket az okszerű munkára, kiválóan az iskolakertben lehet tanítani, azt vitatni éppen szükségtelen.

Néhány szó a gyümölcsfatenyésztés érdekében.

Irta: **Váczy István**, pécskai tanító.

A Gondviselés úgy rendelte, hogy fiatal koromban szép hazánk egyes vidékein már megfordultam; nem az utazásvágy, nem is egyéb élvezetek, de a kenyérkereset nehéz gondjai üzték ifju napjaimat. Bármily nyomoruságos volt is azonban tengődésem, ez soha nem tartott vissza attól, hogy elszórt lakhelyeimen az ottani gazdasági és termény viszonyokból lehetőleg alapos ismereteket ne gyűjtsek magamnak. S ha időm, avagy munkakedvem engedte, tapasztalataimat, — minthogy a valóságban mostoha körülményeim gátoltak — elszórt közleményekben szoktam volt értékesíteni. Talán e pár sor sem lesz czéltévesztett, mit a gyümölcsfatenyésztés érdekében voltam bátor napfényre hozni.

A gyümölcsfák hasznát sem a régibb, sem az újabb és mostani időkben vitatni nem szükséges, ezt tapasztalásból elismeri mindenki. Ám nem egyedül a gyümölcs az, mi tenyésztésére szorgalmaz, de egyéb belőle nyerhető haszon is kiválóan ajánlja az ápolását. Levelei, fája egyaránt kamatozzák a munka díját, mit a szorgalmas kéz évenként reá szentel. Ezek után a gondolkozó fő előtt nagyon-nagyon feltűnhetik ama tény, miszerint egyesek úgy mint a nagy tömeg oly kevés gondot fordítanak alkalmas, jóízű gyümölcsöt termő fák ültetésére.

Nagyobb birtokok, terjedelmes házi udvarok, kertek jelentékeny része parlagon hever, csak a burján, gaz, kóró mutatják a semmittevésnek bélyegző nyomait. Pedig alig van ember, ki a gyümölcsöt ne kedvelje. S ha élvvágyát ki akarja elégíteni, daczára hogy kis szorgalommal udvarának, kertjének üres helyein maga is termelhetne, drága pénzen kénytelen megszerezni. Megszerezni, igen, de csak ott, ahol kap. Ha pedig nem jut hozzá, az a pórember, hogy reggeltől estig tartó nehéz munkában eltikkadt testét kissé felüditse, kénytelen a legrosszabb zsidópálinkával beelégedni, holott sokkal csekélyebb értéken s nem a test és lélek tönkrevetésével néhány üde gyümölcs élvezete egész valóját felfrissitené.

A hegyesebb vidékeken előfordul ugyan a kertészet ez ága, de megelégednek azzal, ha a család szükségleteinek megfelelő terményt elő tudják állítani. S mért nem törekszenek többre? Igen természetes! Mint minden, úgy a gyümölcsfatenyésztés is bizonyos szakképzettséget követel, mely szerint az illető értsen a fatenyésztéshez, de tudja a ne-

mesebb fajok előállítását is. Ők ültetnek, de a gyümölcs annyira silány, hogy értékesíteni lehetetlenség, legfeljebb a páliuka előállítására fordítható. Nemesítésről, jobb fajok előállításáról még nem is hallottak, vagy ha hallottak is, vagy nincs aki megmutogassa, vagy valjuk be, lusták reá gondolni, hiszen úgy is terem. Terem is az, de milyent?!

Az alföldön, a rónák pusztaságán azzal állnak elő, minek vesződnének a fákkal? nem arra való az a föld; nem terem s ha van is néha rajta, még éretlen korában lehull, maga a termő fa is rövid lét után kivész.

Az idősebbek már csak azért se fognak hozzá, mert hát nekik már kevés van hátra, a hasznot pedig nem adhatják másnak; a fiatalságnak kisebb gondja is nagyobb annál, hogysem komolyabb, de testet-lelket nemesítő munkával foglalkoznék.

Am a tények oly szépen megczáfolják a helytelen nézeteket, mondhatni, igen sokszor bűnös közönyt, talán vétkes tétlenséget.

A fővárosban s más nagyobb folyók mellett fekvő városokban évenként 100—200 szebbnél-szebb, izletesebbnél-izletesebb gyümölcsessel rakott hajó telepszik meg hozva rakományát, honnan? a külföldről, s miért? hogy a kidobott magyar pénzt az azt inkább megérdemlő külföldre vigye. Ausztria, Csehország s más országok, mint a statisztika bizonyítja, évenként rengeteg sok pénzüket rakja zsebre csak azért, mert a magyar nép még nem érett meg annyira, hogy szükségleteinek fedezhető részét itthon állítsa elő.

Vannak helyek, léteznek vidékek, hol a lakosságot a szomorú tények felvillanyozták. Ott vannak Kecskemét, ott vannak Nagy-Kőrös beláthatatlan homokbuczkái; az ember bámul a tevékenység gyönyörű vívmányain. Futóhomok az egész; a könnyelmű talán azt hinné nem is való e szahara sivatag egyébre, mint hogy a szelek játék-bábjává legyen! Oh nem! Telve van az a legszebb, a legnemesebb fajokkal. S a haszon? Ép előttem fekszik egy adat, mely szerint „Kecskemétről 1886-an 250.000 frt áru kajszin, Nagy-Kőrösről 15.000 mázsa spanyol megy, 30.000 mázsa nyers uborka került Budapestre“; hozzá számítva, amit a lakosság elhasznált, s amit más vidékeken értékesítettek, majdnem hihetetlennek tűnik, de ha a nyilvános kimutatások hitelt érdemelnek, bámulatos a díja a szorgalmas, az ügyekvő kéz munkájának.

Mit bizonyít ez, ha nem azt, hogy iparágunk, nemzeti gazdagodásunk nem is jelentéktelen oldalát a gyümölcsfaterenyésztés alkotja.

Persze a talaj tagadhatatlanul igen sokat tesz.

Én azonban még nem akadtam olyan elátkozott helyre, hol a szorgalom, a törekvő gondozás ne hálálná meg a fáradságot. Éghajlati viszonyaink, talajunk minősége nemcsak nem különbözik a hasonfoglalkozó országok enemiútól, de felettük itt-ott fölényben is részesül. Egyedüli különbség a jól felfogott önérdék, mely míg egymagában igen szép serkentés, de hathatós és eredményeiben kibatová csakis akkor válik,

ha eltető rugója lesz a jobblétre törekvés, a reális, a valóban alkotni akaró munkás, ápoló erőnek.

Hja! de ki veszi meg a terményt? ránk rohad s akkor ismét csak ott vagyunk, hogy nincs haszon, tehát felkopik a termelő álla. Megengedem, vannak vidékek, hol az elárusítás nehézségekbe ütközik, de e nehézségek inkább látszatok, mint beszámítható tényező.

Nem mondom, tegyünk mint megyénk Erdély felé eső részének lakói, a mőczok, kik beutazzák a nagy földeket, hol gyümölcseiknek, az oly kitünő kurgesdi almának, diónak stb. tisztességes árt szereznek, miből nemcsak az árusító, de családja is megélhet, holott egyéb kenyérkereseti forrásuk alig lehet ott, hol a beláthatlan erdők, az óriási hegyek elveszik a szántóföldeket, — az ily kőborlás nem mindenkinek esik inyére; de van az értékesítésnek egy sokkal könnyebb eszközlése.

A vidéki nép életrevalósága, a közlekedés könnyebbitésének szükségérzete megteremtette és létesíti még folyton a különféle eszközöket, melyek a gyors szállítást lehetővé teszik. Ott vannak a vasutak, a hajók! Mire valók ezek, ha nem a szállításra? De hát, ha messze esnek egyik-másik községtől? Vajjon a gabona, a kukoricza stb. beszállítására közelebb jönnek? Ugy hiszem, nem! De hová és kinek szállíthatók, ha nem ismerünk senkit? Kérdem, az eddig termelők hová és kinek szállítják? Ott vannak a nagyobb városi piacok, ott a száz meg száz ágens, ezek maguk felkeresik a termelőt. Persze ismerni kell és követni kell az üzletvilág ama sarkigazságát, mely szerint a termelőnek első kötelessége terményét a revőközönség izléséhez alkalmazni. Az a nézet, hogy mereven ragaszkodjunk nemzeti terményeinkhez, nem is elavult, hanem haszontalan okoskodás ott, hol a vevő sokkal finomabb, kielégítőbb anyagot kaphat, és ha nem is mindjárt olcsóbb, legalább ugyanazon áron.

Ha édes hazánk a fatenyésztésben Európa kulturáliamai mögött foglal helyet, ennek oka nem a természeti viszonyokban, hanem abban keresendő, mivel a nép vagy nem érti meg annak fontosságát, vagy ha érti, a vele született és még mindig mintegy typosához tapadt maradiság nem engedi az előrehaladás e nemesítő tényezőjét zöld ágra vergődni. Nemcsak a gyermekek, de a férfiak sem értek meg annyira, hogy a gyenge fácskákat kiméeljék.

Ismerek egy községet, melyben magam is tanítóskodtam. A község jegyzője, szenvedélyes fatenyésztő, maga beszélte, mennyi küzdelmébe került, míg az utczák csinosítására kiültetett fácskákat megnöveszthette. Nem ért a szigorú ellenőrzés semmit, testi és anyagi büntetést, elzáratást kellett alkalmaznia, s csak így volt képes népének igazán e tekintetben vad szokásait, kiméletlen pajkosságát, merő negédségét megbénítani. Alig 5—6 év múlva az egész község, mely azelőtt pusztá, rideg volt, fákkal gyönyörűen rendezett kertté lön átvárársolva. Most már az azelőtt legrakonzátlanabbak áldják a munkás ke-

zet, mely nekik is példát adott, miként kell az eddig tétlenül hevert földet értékesíteni.

Somogy megyének közepe táján menvén át ámulva néztem, hogy az ut mellett pompás alma, dió, körte és cseresznyefák diszelegnek. Igaz, ez csak egy helyen, s ott is igen röviden tartott. De nem emelkedik-e az ember szive, ha ilyeneket lát? Nem rebeg-e önkéntelen is hálát az ültetőnek az eltikkadt vándor, ha testét az éh és szomj bántva, éhére tápot, szomjára üdítőt talál?!

A népművelődés minden tekintetben leendő előmozdítását a művelt országok nézetkülönbség nélkül a tanító magasztos hivatásához kötik. Én részemről szerencsésnek és csakugyan boldognak tartom azon társamat, ki e földön oly szép feladatát minden téren megoldani törekszik.

„Népművelődés“ alatt nemcsak a közvetlen szellemi előhaladást értjük, mert ez vajmi korlátolt fogalmat árulna el, hanem értenünk kell alatta okvetlen mindama eszközöket, melyek közvetve is, azaz az által, hogy a szép izlésre, az anyagi emelése folytán a szellemiek könnyebb megszerzésére is hat rá — végső elemzésben a művelődés tényezői. Eme közvetett tényezők közé sorozom én a gyümölcsfatevényesztést is.

S valóban a művelt világban elvül van már elfogadva, hogy a népiskolák mellett a tanító vezetése alatt „iskolakertek“ létezzenek. Sajnos! vannak még községek, hol az „iskolakertek“ fontosságát felfogni nincs elég érett iskolaszék; de hát az ilyenekről mi nem tehetünk különösen akkor, ha az illetékesek oly könnyedén engedik a törvény szentesített betűit kijátszani.

Társaink között többen ama tévhitben támolyognak, mintha az az „iskolaker“ pusztán s minden további számítás nélkül egyedül önhasznukra lenne. Oh nem! Hivatását jól felfogott nevelő másképp tekintti azt. Mindenesetre nemcsak méltánylandó valami, de megkövetelhető s meg is van, hogy a társadág elnyerje egyéni jutalmát, de a fontosabb, a kiható számításnak oda kell irányulnia, hogy az a nevelő-tanító példát mutatva a praktikus, a rendszeres kezelésben, a fa- és gyümölcstermelést népével megismertesse, neki ezáltal nemcsak anyagi, de szellemi művelődési állapotát is előmozdítsa.

A légsulymérő.*)

A légsulymérő egy hosszú üvegső, melynek egyik vége fölfelé van görbitve és egy körte formájú gömbben végződik. A csőnek felső vége be van olvasztva, az alsó pedig, mely körte alakkal bír, nyitva van. Midőn a légmérőt készítik, előbb lefelé fordítják a becsinált végét, s így megtöltik higanynyal, vagy mint sokan hívják — kénesővel. A higany kiszorítja a csőből a levegőt és megtölti azt egészen a görbülésig. Akkor fölállítatik a cső egyenesen, úgy, hogy a zárt vége fölfelé álljon. Ily állásban leszáll a kéneső a csőben egy darabig s a körteféle edényt is félig megtölti. Most a felső végében a csőnek a higany fölött nincsen levegő, mert csőbe öntéskor a higany onnan kiszorította s többé be sem mehet; de a körte alaku üvegben az alsó végén a higanyra nehezedik a lég, mert ez nyitva vagyon. Ha a légsúlyosabb, jobban nyomja a körteforma edényben a higanyt, az feljebb emelkedik a felső végében a csőnek, mert mint említém, nincs levegő, tehát semmi sem nehezedik a higanyra; hogy ha pedig a lég megkönnyebbedik, akkor kisebb súlylyal nehezedik a higanyra, és az a csőben lejjebb esik. A cső egy deszkához van erősítve, melyen sárga rézből, papirból, fából vagy csontból egy foksor (skála, a b) van alkalmazva, miből megtudhatjuk, mennyire emelkedett vagy szállt lejjebb a higany (kéneső) a csőben.

Sokszor halljuk mondani: „A légmérő esik, tehát eső lesz“, vagy „a légmérő emelkedik, tehát szép idő lesz.“ Ez nem ritkán be is következik, de még sem mindig.

A légsulymérő tehát nem csalhatlan időjós, mert a higany emelkedéséből, vagy eséséből nem következtethetünk mindig bizonyosan az időjárásra. Mindazáltal nagyobb tájékozás kedvéért szükséges a légmérő megvizsgálásánál (megtekintésénél) a következőkre figyelni:

1. A higany felemelkedése általában szép, derült és száraz időt jelent.
2. Midőn a légmérőben a higany reggel 9 órakor a legmagasabban áll, délfelé kissé lejjebb száll és estve a reggeli állást ismét eléri, akkor ez biztos jele annak, hogy tartós jó idő áll be.
3. Ha az emelkedés kezdete után azonnal jó idő áll be, akkor az nem lesz tartós.
4. Ha az emelkedés néhány napig tart és annak kezdetétől számítva csak később (1—2 vagy 3 nap múlva) következik szép idő, úgy várható, hogy az tartós is leend egyszersmind.
5. Hasonlóképen huzamosabb szép időnek nézhetünk elébe, ha rossz időben (illetőleg borult, esőzéskor) a kéneső igen magasra emelkedik, és ezen emelkedés 2—3 napig tart; még mielőtt az idő kiderül.

*) A falusi népiskolában igen szükséges megismertetni a növendékekkel a légsulymérőt

6. Ha eső után a légmérő gyorsan és magasra száll, úgy pár nap múlva több eső következik, kiváltképen ha déli szél fúj.

7. De ha sok eső után a higany csak kissé, vagy igen lassan emelkedik, úgy derült időt várhatni, ha épen déli szellő lengedez is.

8. Ha beállott eső után és derülés közben a higany emelkedik s a szél észak felől jő, akkor is teljes biztonsággal szép, kellemes időt várhatunk.

9. Ha tartós szép időnél és északi szélnél a légmérő már magasra áll s ennél is bizonyos fokig fölebb emelkedik és ott megáll, az esetben változó idő (eső) nem következik, míg a szél délre vissza nem fordul.

10. A déli tartós esőre ritkán következik állandó idő, míg csak a nyugatról fuvó szél észak felé irányulása mellett a higany felebb nem emelkedik.

11. Ha eső alatt a szél délről nyugatra, vagy észak felé fordul és akkor a higany mint közönségesen emelkedni kezd, úgy nemsokára az eső véget ér.

12. Ha téiben a kéneső emelkedik, úgy az növekedő hideget jósol.

13. Ha tartós fagyos, borult időben a higany emelkedik, nem sokára hó lesz.

14. Ha márcziusban a légmérő szokatlanul (rendkívülien) magasra emelkedik, akkor az utóbbi hónapokban szárazságra számolhatunk.

A légmérő süllyedésénél legyünk tekintettel a következő 14 pontra:

1. A higany leereszkedése általában borult, vizes (nyirkos) időt jelent.

2. Ha a légmérő nappal emelkedik, estve és reggel pedig leereszkedik, akkor változó idő leend.

3. Ha a légmérő ereszkedése után rögtön beáll az eső, akkor az nem is tartós; ellenben

4. Ha a süllyedés (ereszkedés) több napig tart s csak 2—3 nappal későbbben jő eső, akkor az huzamosabb időig tart.

5. A midőn igen szép időben a kéneső nagyon leszáll és 2—3 napig azon állást elfoglalja (zordon idő előtt), úgy mindenesetre nagy nyirkosság és fergetegre számíthatni.

6. Ha nyárban tikkasztó hőségben a kéneső gyorsan ereszkedik, s hozzá még délről lengedez a szellő, többnyire égháboruval közeledik a zivatar. (Megjegyzendő, hogy a zivatar feljövetele alatt a légmérő sokszor emelkedik és annak eltávozása után ismét ereszkedik.)

7. Ha téli hideg időben a kéneső több fokkal ereszkedik, az meg lehetős nagy olvadást (lágy időt) jelent.

8. Ha későn őszkor esendes derült idő alkalmával, déli szélben és hideg reggelen a légmérő ereszkedik, akkor sok hó, vagy eső nem sokára beköszön.

9. Midőn a szél egyenesen délről fú s a légmérő ereszkedik, az bizonyosan esőnek az előjele.

10. Ha északi szélben a kéneső lejjebb ereszkedik, szinte eső várható és pedig annál nagyobb- és tartósabbat. minél lejjebb és lejjebb bocsátkozik a légmérő.

11. Ha reggel az ég nagyon piros (veres). azután beborul s a kéneső ereszkedik, hasonlóképen esőt jelent.

12. Ha a holdnak udvara van és a higany alább száll, rendszeren eső vagy hó következik.

13. Ha borongós vagy esős idő alatt a légsulymérő ereszkedik és a szél délnek fordul, akkor lágy idő és meleg köd fog jönni.

14. Ha a légmérő ereszkedett és a nem kedvező idő elmarad, akkor néhány nap múlva tapasztalni fogjuk, hogy azon időtájban más sokszor messzebb távolságban igen mostoha, zord idő állott be.

Plank Ferencz.
nagykárolyi tanító.

Az okszerű méhészet alapvonalai.

Kezdő méhészek számára írta: **Szabó János.**

Jelige: Jöszte! hitetlen, méhesem elébe s méltasd figyelmedre apró lakóinak rejtélyteljes dolgozatit; már az is meggyőzhet tégedet arról, hogy kell bizonyos lénynek lennie, kinek végtelen bölcsesége öntötte ezen kis állatokba azon megfoghatatlan ösztönt, minél fogva ők valóban esodaműveket végbevinni képesek.

A. Szt.

Előszó.

Édes magyar hazánkban nagyon ritka az oly mostoha tájék, mely a nemcsak nagy pénzbeli haszonnal, de egyszersmind különféle gyönyörűséggel is járó méhtenyésztésre alkalmas nem volna: terjedelmes, a fűrgé méhnek elegendő táplálékot nyújtó erdeink, széles, szép virágos kerthez hasonló réteink, a serény földmivelő fáradsága után gyönyörűen viruló szántóföldeink, mind oly kedvező körülmények, melyek elegendőképp kezeskednek arról, hogy a méhtartással fáradozónak csekély fáradságát százszoros gyümölcscsel is megjutalmazza, mégis a gazdaság ezen ága: a méhtenyésztés édes magyar hazánk igen sok tájékán, vagy még mai nap is egészen parlagon hever, vagy oly rosszul üzetik, hogy csekély vagy semmi hasznot sem hajt. Más gazdasági s iparüzleti ágak meglehetősen kizsákmányoltattak már, de a méhészet, a mezei gazdálkodás költészete még csak bölcsőjében szendereg. Hogy a méhészet más gazdaságok közt hátra maradt, oka leginkább az, mert nem ismerjük tökéletesen a méhek természeti ösztönét, szaporodási képességük föltételeit; tenyésztésük csak

a természetre hagyatván, haszonvágyukat legtöbbször sikertelenség jutalmazá. Ha a méhészet majd tökélyre vergődik, annyi gond- és szorgalommal üzetik, mint más állat tenyésztése, szintoly jövedelmező s épen oly becses leend, mint más akár melyik. Vajjon melyik gazdasági ág az, mely oly kevés költséggel, fáradsággal és kárral lenne összekötve; s a haszon mellett melyik nyújt több élvezetet s kellemesb mulatságot, mint ez? E tárgy valóban megérdemli gazdáink komolyabb figyelmét; ezt mellékfoglalkozásként üzhetik annélkül, hogy egyéb dolgaik hátrányt szenvednének; általa nemcsak a tehetősebbeknek, de a szegényebb sorsuaknak is új jövedelmi forrás nyílik.

A méhészetet eddig leginkább lelkészek és tanítók gyakorolják, kiknek legtöbb idejük s alkalmuk van a rajzást figyelemmel kíséreni. Épen e körülmény az oka, hogy a méhészet általánosán nem terjedhetett: rajzás-módszer mellett mások nem is üzhetik azt sikerrel egyéb dolgaik mellözése nélkül, mert a földmivelő, mesterember vagy napszámos legdrágább idejét rajleséssel nem vesztegetheti: — de ha a mesterséges szaporítás biztos és okszerű módja ismeretes lenne a köznépnél s tudná azon módokat, melyek által méheit nagyobb és sikeresebb munkásságra segíthetné: ép oly közönseges házi állatja lenne a méh, mint a milyen most a tehén és sertés, annál inkább, mert amaz élelmét maga gyűjti, ezeknek pedig fáradsággal kell azt beszerezni. Azonban sokan úgy vélekednek, hogy a méheket csak a természetre kell bizni s minden emberi mesterkélés káros következményü reájok nézve. Ezen állításnak a józan okosság ellent mond: mert ha a mesterség vagy művészet bizonyos cél elérésére alapos okból indul ki, senki sem fogja tagadni nagyobb becsét a természet felett. Ismerjük csak ki a méhek tulajdonait, kezeljük azokat okszerűen s ne az ember függjön az ő rajzási vagy nem akarási szeszélyöktől, hanem ők legyenek az ember hatalmában, egészen más eredményt érünk el, mintha magukra hagytuk volna; mert itt az időviszonyokat vévén tekintetbe tetzés szerint veszünk tőlük rajt, vagy hagyjuk mézgyűjtő kaptárokul. Az itt ajánlandó módszert nem lehet mesterkélésnek mondani, már csak azért sem, mert az valósággal a méhek természetéből indul ki, mi itt mesterséges, az egyedüli természeti hajlamukat segíti elő s vezeti bizonyos cél felé.

Nem czélom a méhészettről untató és terjedelmes munkát írni, csupán azon módszert és kezelési fogásokat sorolom el, mely által ez több évi tapasztalatom után nem csak honi méhészektről, hanem az európai legjelesebb méhészek által ajánlott méhlok és kezelési fogásoktól is sok tekintetben különbözik, megtartván ugyan és hódolok az ő nézeteiknek is ott, ahol jó, és javítani igyekezem pedig ott, hol a célnak meg nem felel; mert meglehet, hogy az ő nézeteik is sok helyen csak elméletiek lé-

vén, a gyakorlatban a célnak több helyen meg nem felelt. Im ez és ehhez hasonló hiányokat szem előtt tartva, több éveken át minden, legjelesebb méhészek által ajánlott kaptárt átpróbálván, egy javított szekrény kaptár és kezelése leírásához fogok, melynek eddig már többek által utánoztatott és legjobbnak bizonyult.

A méhész téli teendőiről.*)

1. §. *A méhek telettetése.* A méhészet körüli teendők leginkább a tavaszi és nyári hónapokra szorítkoznak; télre csak a mellékfoglalkozások, névszerint a méheknek káros befolyások elleni megvédése s a méhészethez szükséges eszközök beszerzése s készítése maradván fenn.

2. §. Ki méheit jó időben s ártalom nélkül kívánja teletetni, szükség, hogy e célra őszkor egészséges, elég étellemmel ellátott, fiatal, ha csak lehet másod rajt válasszon, mert ezeknek rendszeren fiatal királynéjok van s ezek tavasszal igen termékenyeknek mutatkoznak sokszor, a nehezebb kaptárokat, melyeknek tulságos ételmük, számos népük van, építésben és fiasításban elhagyják és hamarabb rajzanak.

3. §. Miután a méhek kiválasztattak, rendes helyökre raktak, nem marad egyéb teendő hátra, mint azokat olykor megtekinteni, ha lakjukban egerek, más kártékony állatok vagy rosz akaratu emberek nem okoznak-e kárt. Egyébiránt az ajánlandó kaptárokat téli helyre berakni nem szükséges, elég ha azokat tolvajok ellen biztonságban tudjuk tartani; némelyek ezek ellen szabad mezőn is biztonságban helyeztethetők. A méhek munkássága novembertől egész február végéig csaknem egészen megszűnik, a telet mintegy félálomban töltik el, bizonyos melegségi fokozatban tartózkodnak, melynek 8° R. alól sohasem kellene lenni. Nagy hidegben ezen kellő melegséget szárnyaikali rázkódás által idézik elő.

4. Vékony deszka méhlokok beloldalai kemény téli időben a bent kifejlő páraktól egészen jéggel vonatnak be, lágyuláskor ismét folyós állapotban hullnak a méhekre, mely körülmény miatt számtalan elvész.

5. §. A méheknek télen felette ártalmas a nagy hideg, melynek leginkább a rakásban függő méhek szélsői vannak kitéve. Ilyenkor kölcsönös surlódás áll elő, szárnyuk rázkódása által a hideg levegőt maguk mögé hajtják s helyette a sűrűbb csoportból melegebbet vonnak magukhoz. Minél nagyobb a hideg, annál kisebb csoportba huzódnak össze; amely méh ilyenkor a

*) Miután a szerző által felvett sorrenden változtatni nem akarunk, nehogy az által a munkában zavart okozzuk, közlését ugyanabban a sorrendben adjuk, melyben ő jónak látta azt szerkeszteni. — Szabó János urat, mint kitünő méhészt, ki anyagi gondokkal küzd, ajánljuk a méhészkedő közönség figyelmébe.

csoporttól elszakad, az rögtön megmered és magától többé nem jő életre. A háborgatás különösen ilyenkor veszedelmes, veszélyt sejtve, felzúdulnak, apróbb csapatokra szakadoznak, csoportonkint hullnak alá s erősebb emésztésre ingereltetnek. Már csak ezen felgerjedésből származott meleg is fölemészti erejük egy részét s ha a téli tanya melletti táblák párával vagy nedvességgel telvék, a felgerjedt méhek lenyalogatják azt; ezen nedvesség s az erősebb emésztés miatt a belső részeikben meggyült ürületet nem bírván többé visszatartani — a tél vége felé hasmenésben szenvednek. A méhektől ez oknál fogva eltávolítandó mindaz, mi nyugalmukat zavarná, mint marha, macska, kutya, czinke, harkály, legkivált pedig az egerek. Magától értődik, miként téli nyugalmuk alatt etetéssel zavarni szintén káros.

6. Sokszor megtörténik, hogy késő ősszel vagy télben a czinkék és harkályok, különösen a kívül telelő kasokon tetemes kárt okoznak: réslyukaikat kitágítják, a zörgésre kicsalt méheket fölemésztik, melyek annál becsesebbek most, mert a veszteséget után nem pótolhatják. Magában véve is képzelhető, mennyire ártalmas nekik most a szünteleni kopácsolás s a haragra ingerlés. Legkönnyebben eltávolíttatnak ezek, ha egy jó hosszú zsinegre lószőr-hurkok meglehetősen sűrűen kötöztetnek. A zsineg vége ne erősíttessék a kaptárhoz, hanem valami külön álló léczhez vagy szeghez, hurkos részét pedig könnyedén, több rétegben a kaptárra tesszük, különösen azon helyre, hol a madarak leginkább alkalmatlankodnak; miként készülnek ilyen lószőr hurkok, az mindenki előtt leírás nélkül is ismeretes.

7. §. Legtöbb kárt tesz mindaz által az egér; ámbár az ajánlandó kaptárba semmi szín alatt be nem mehet, de mégis jó, ha kifogdosztatik, mert recsegtetése és rágicsálásával csak a méheket nyugtalanítja. Biztos szer az egerek kifogdosására a lépes vessző is, milyennel a madarakat fogdosni szokás; ilyeneket rakjunk az egerek útjába, vagy azon helyekre, hol a kaptárokon alkalmatlankodnak. A mely egér egyszer érintette, az többé vissza sohasem megy. Távol legyen azonban, hogy méhesekben vagy kaptárok körül mérget használjunk az egerek pusztítására, minek veszedelmes következményei lehetnek. Szorgalmasan vizsgáljuk meg azért télen, ha nincsenek-e lyukak, nyílások kaptárainkon, az ilyeneket bele szurdalt szegekkel, a röplyukat bádogból készült rostos tolózárrel zárhatjuk el, melyen csak oly nyílás legyen, hol két méh kiférhet. Legnagyobb veszélynek vannak kitéve a szalmakasok, mert ezeken könnyen lyukat fúrnak, sőt rágicsálásuk és recsegésükkel is minduntalan zaklatják a méheket.

8. §. Miként egyes méhek a havon, vagy hideg földön megfagynak, épen az történik kemény télen is némely kaptárokkal is, ha élelmüket tanyájukon felemésztik s többé nincs

erejük a hideg ellen óvakodni, annál kevésbé vonulhatnak a szomszéd lépekre. Sok méhész csodálkozik, hogy méhei elhalnak, holott még mézük elég van, annak oka pedig nem más, mint ezen egyszerű körülmény. Ki tehát kaptárait kívül hagyja, igyekezzék azt nagy hidegben kosz- vagy szalmatakaróval lehetőleg meleggé tenni s a mellett szorgalmasan meglátogatni, a falakat gyöngén megkopogtatni, hogy — ha talán olyanra akadna, mely nem zúg — rajta azonnal segíthessen.

9. §. *A méhek etetése télen.* Valódi méhésznek télen ugyan etetésre soha sem kellene szorulni, de szabály nincs kivétel nélkül; kezdő méhészek, kik egy-két kaptárakkal nem igen sokat kezdhetnek, gyöngékkal is kénytelenek bajlódni. Az ily téli etetés sokszor jól sikerül, de igen gyakran káros következményü, az ajánlandó kaptároknál ez könnyen, a méhek háborítása nélkül, történketik, egy-két mézes tábla betevése által.

10. §. A gondos méhész gyenge kaptárait még szeptemberben, míg meleg napok járnak, szokta élelemmel ellátni, azt a méhek még most sejtjökbe hordják; télen pedig ily mézből kevesebbet fogyasztanak, míg a fedetlent kiméletlenül emésztik, mi által egészségök szenved s tavaszra a kaptár elvesztét gyakran a mézért kiadott költséggel kell megpótolnunk.

11. *A méheknek télen előforduló betegségei.* Minden betegségek közt, melyek a méheket meglepni szokták, legismeretesebb a hasmenés. Ez hosszas kemény tél után szokta a gyöngé, fiatal kaptárokat meglepni. A hasmenés abból áll, hogy a huzamosabb idő óta meggyült ürületet — a méhek nem bírják többé visszatartóztatni — hanem azt lakjukban üritik ki, mi által a falak, lépek, sőt a méhek is bepiszkolódván, a kaptárban kellemetlen szag terjed el. A méhek hátulso része egészen felfuvódott megnyomva belőle sárgás, sokkal higabb s világosabb ürület jő ki, melyekben morzsaforma darabok láthatók. Minél hosszabb a tél, keményebb a hideg, háborgás által mentül inkább kényszerítvék fogyasztásra, vagy minél több nedvesség képződván a lak belsejében, mit a méhek kénytelenek beszívni: annál hamarább esik valamely nép e betegségbe.

12. Minthogy a fiatal kaptár épülete sokszor félig sem tölti be a lak belsejét, új épületük különben is hidegebb a réginél, ezen betegséget a meghülés nagy részben előmozdítja; leginkább szenvednek benne a múlt évi rajok. Mindazáltal legfőbb oka a be nem fődött méz, mit késő ősszel gyűjtván, kellőleg meg nem tisztíthatnak s befedetlenül marad a sejtékben, miből rendkívül sokat szoktak emésztetni.

13. §. Ezen betegség elhárítására igen jó szolgálatot tesz a mézcsurgató gép — leírása az őszi évszakban jön elő — mert miután a javított szekrény-kaptárban keretekben függnek a lépek,

igen könnyű annak kiszedése és ezen hig vagy fedetlen méztől való megtisztítása, mely így történik: kinyitván a kaptár ajtaja, a fuvós füstölővel (ennek rajza a nyári évszakban fordul elő) egy kevés füstöt fuvunk a kaptárba, ettől a méhek hátrább huzódván, kiszedetnek a lépek és ha még vannak méhek, melyek a méhtáblát elhagyni nem akarják, egy igen kicsiny tiszta czirokseprővel lesepertetnek; most már, amely sejtben fedetlen vagy hig méz van, az egész lépkeret betétezik a mézcsurgató gépbe és a gépet mintegy két-három perczig forgatjuk, melynek sebes forgása után a méz súlyánál fogva külön válik és haszonra fordítható, a lépkeretek pedig visszarakatván kellő renddel az ebből következő baj el van háritva.

14. §. A hasmenést orvosolni aharni, kivált téli hideg időben, annyi mint a bajt nevelni, mert minden nyugtalanítás csak ártalmukra van. Meggyőződván arról, hogy elegendő mézük van — legtöbb teendők őket a hideg ellen kellőleg védeni: orvoslásukat hagyjuk addig, míg szép napok nem következnek, a föld többé nincs hóval borítva, s a méhek ártalom nélkül repülhetnek ki. Ilyenkor a nap legmelegebb szakában adjunk nekik tiszta mézet, ez őket rögtön előjátszás- és tisztulásra fogja serkenteni: mi megtörténvén a baj többnyire orvosolva van.

15. §. A javított szekrény alaku kaptárokból könnyű a hasmenésben szenvedő méhek gyógyítása, mert a bepiszkolt táblák könnyen kiszedhetők, helyettök tisztákat, mézzel vagy fiasítással telve tehetünk be. Mindenesetre sok kellemetlen munkától kiméljük meg őket, ha piszkos helyeiket kicseréljük; sőt ha lehet a méheket is más, tiszta lakba tesszük által; a tisztátalan lakot pedig meleg vízzel kimosván, kefével ledörzsöljük.

16. §. A javított szekrény alaku kaptárokból a több fiókukban ritka a hasmenés. — Sok méhészkülönféle szerekekkel kuzsolja; de azok többet ártanak, mint használnak. A hasmenésben szenvedő kaptárról azonban megjegyzendő, hogy elegendő élelem mellett a méhek bár mennyire megfagyjanak is, a királynét soha sem éri ezen betegség, sőt a fiatal anya, mint a másod rajé tavaszt érve képes kipótolni a veszteséget.

7. §. A többi teendők tavaszi és nyári szakba esvén, annak idejében fognak tárgyalatni. Minthogy a méhek körül télen úgy szólván semmi foglalkozás sincsen annál több ideje marad a méhésznek czélszerű méhlokok készítésére, azért ki okszerűen kíván méhészkedni, legelső teendője alkalmas méhlokot szerezni, mert ezektől föltételeztetik a méhészetből huzható legnagyobb haszon.

(Folytatjuk.)

Állattörténetek.

7. A tehén okos.

1808 ban történt, hogy távoli országban (Franciaországban) egy éhező farkas több embert megtámadott. Többi között egy pásztorgyermeket is szemelt ki magának prédául, ki azonban igen csodálatos módon a biztos haláltól megmenekült. Ezen fiú egy pászton legeltette a teheneket, midőn a farkas ott megjelent. A tehenek körbe állottak s a farkasnak szarvaikat szegezték. A farkas azonban nem igen sokat törődött a tehenekkel, hanem a fiúnak esett s irgalmatlanul rázta. Bizonyosan meghalt volna, ha az egyik tehén segítségére nem jött volna. — Egy tehén a mint látta, hogy a kis pásztor veszedelmében van, a többi közül kivált s neki esett a farkasnak, melyet szerencsésen legyőzött. A fiú ezen alkalmat felhasználni akarván futásnak eredt. Amint a farkas látta, hogy a fiú menekül, utána iramodott, megfogta s ismét rázta. A tehén azonban hasonló módon megmentette őt. Mire aztán több ember megérkezett s a farkast elkergették. A fiú néhány hét alatt sebeiből kigyógyult.

8. A kecske bátorsága.

A Németországban lakó B r e h m természettudósnak egy fiatal oroszlána volt, melyet ő felnevelt és megszelidített. Az oroszlán olyan állat, melytől minden állat a világon fél, még az emberek is. A tudós ember azonban annyira megszelidítette az oroszlánt, hogy az mint egy kutya járt utána az utcán anélkül, hogy valakit bántott volna. Egyszer este felé a városon kívül sétált az ő oroszlánával, midőn éppen a kecskenyáj hazafelé jött a legelőről. A mint a kecskék az oroszlánt meglátták, megfutamodtak, csak egy bak megállott és keményen nézett az oroszlánra, egyszer csak neki esett az oroszlának, s akkorát döfött az oroszlánon, hogy ez azonnal futásnak iramodott.

9. A kecske jószívűsége.

A kecske jószívűségéről S o n n i n i beszél el egy szép történetet. — Egy kis csikó elveszítette anyját: hogy azonban a kis csikó éhen el ne pusztuljon, aláhelyezték egy kecske alá, mely őt nagyon szívesen elfogagta. Miután azonban a kis csikó nagyobb volt, mint a kecske, azért valahányszor a csikó szopni akart, a kecskét mindannyiszor egy hordóra állították fel, hogy a csikó hozzá férhessen. A csikó a kecskét a legelőn mindenütt követte, hol is ő a kecske figyelmének legnagyobb tárgyát képezte; mert valahányszor a csikó a kecskétől távozott, ez mindannyiszor utána futott és gondteljesen mekegett.

AZ ISKOLAKERT LUGASA.

Gönczy Pál

(Szül. 1817. december 16-án Hajdu-Szoboszlón.)

Ötven éves jubileum! — — — Egy rövidke kis mondat, sőt nem is az, hanem három szóval kifejezett fogalom. — — —

Igen, csak fogalom, de nem közönséges, hanem magasztos. Magasztos azért, mert egy hosszú, boldog és áldásos életet rejt magában, mely telve van az emberi élet legszebb virágaival: csupa erényekkel.

A magas életkor csak kis részben lehet az egyén érdeme, azért a jubileum nem is a korra vonatkozik, hanem azokra az érdemekre, melyeket az egyén az élet folyamán magának kivivott.

Ezek az érdemek az életnek azon virágai, melyek mind egy szálig az erények családjába tartoznak. Ezek azon nemes virágok, melyek az egyént diszítik, dicsőítik s megkoszorúzzák.

Ki hosszú évek során át törhetetlen erélylyel, lankadatlan buzgalommal és odaadó szeretettel ápolta, nem a maga hasznáért, hanem az emberiség javáért eme viragokat, azt méltán megilleti azokból a koszoru.

Ki ötven éven keresztül önzetlenül, csupán a közügynek szentelte életét, az méltó a jubilálásra, méltó arra, hogy az ötvenedik esztendőben embertársai tegyék homlokára azt a koszorut, melynek virágait ő maga ápolta.

Ki ötven éven keresztül hazája és nemzete legszentebb ügyének élt, az megérdemli a jubilálást s megérdemli, hogy a nemzet az elismerés babérjával adózzék neki.

Gönczy Pál egyike azon ritka, fenkölt lelkületű, nemes gondolkozású, önzetlen férfiaknak és a szó szoros értelmében vett nagy hazafiaknak, ki egy félszázadon keresztül hazájának, nemzetének élt.

Gönczy Pál az, ki félszázados áldásos munkálkodása után a jubilálás legnagyobb mértékben kiérdemelte.

Gönczy Pál az, kinek a legszentebb ügy, a magyar tanügy szolgálatában töltött ötven éves munkálkodása fejében nemzete elismerésül a legbensőbb örömmel s a legmelegebb szeretettel adózott, kinek hála fejében az ország ünnepelt.

Május 6-ika az emlékezetes nagy nap, melyen Gönczy Pál jubileumát a nemzet oly megható és lélekemelő módon, a valódi tanügyférfihoz méltóan megünnepelte.

Május 6-ika ama felejthetetlen nap, melyen a nemzet országosan ünnepelte azt a kimagasló nagy alakot, kit nem az önfentartás, nem a létérti küzdelem vezérelt a tanítói pályára, hanem a kit szive, lelke és emberbaráti szeretete vonzott a tanügy szolgálatába.

Azt mondám, hogy a nemzet jubilálta azt a páratlan férfit, ki hivatásból lépett a tanügy terére. Igen, a nemzet ünnepelte Gönczy Pál közoktatási államtitkárt. Csálódik, ki azt

hiszi, hogy csak az ország tanitósága ünnepelt. Igaz, hogy első sorban édes hazánk összes tanitósága szívükben, érzelmeikben egygyé forrva mint egy család sietett hódolatának kifejezést adni, de a ki szerencsés volt a magasztos ünnepély közvetlen részese lenni, az édes örömmel láthatta hogy a tanítók ünnepében a valódi érdem elismerésében szeretettel osztottak hazánk messze vidékeiről városok és megyék, egyházak és államférfiak. Tehát nem csak a tanügy férfiai, hanem velük együtt a nemzet ünnepelte Gönczy Pált, mert mindenki ismeri az ő hervadhatatlan érdemeit, mindenki tudja, hogy Gönczy Pál testestől-lelkestől hivatott, érdemekben gazdag tanfőú.

Leírjuk-e Gönczy Pál életrajzát, vázoljuk-e munkásságát?

— Nem

A száraz életrajzi adatokat minek írjuk le, hisz nincs hivatásának élő tanító, ki azokat nem ismerné. Munkásságát pedig még ha akarnók sem tudnók leírni, mert az oly gazdag, hogy vázolni is mesterség volna. Gönczy Pál tanügyi hivatottságát csak bámulni tudjuk, áldásos működésének kezdetétől egész mostanáig: mert ha nem is tudjuk azt minden részleteiben elősorolni, de érezzük azt nagybecsű és maradandó alkotásaiban, gyakorlati és irodalmi munkásságában.

Gönczy Pál élete és munkássága egy vaskos nyitott könyv, melynek tartalmából a tanítók megbecsülhetlen sok példát meríthetnek arra nézve, hogy milyen legyen a valódi tanító, hogyan fogja fel s mennyire szeresse hivatását. Megtanulhatják e könyvből azt, hogy a munkásság és önművelődés a legnagyobb szerénység mellett is felemeli a tanítót és tekintélyt kölcsönöz neki. E nyitott könyvből meríthetnek meggyőződést arra nézve, hogy csak az emelkedik ki a közönséges légkörből, ki nem kötelességszerűen él hivatásának, hanem szívének minden melegével, szeretetével azon csügg. E könyvből vehetünk példát a munkássághoz és erőt a kitartáshoz. E nyitott könyv az igazi »Tanítók Könyve«, mely nem papirosra van írva, hanem egy eszményi vezérkönyv, mely a tanítók szívébe van rejtve.

Nem kísértjük meg tehát a nagy főú, a szeretettel jubileált államtitkár érdemeit felsorolni, mert azokat az egész ország tanitósága május 6-án mintegy odaadó rajongással elismerte, midőn oly fenséges módon adott hódolatának kifejezést s a midőn minden tanító, testületenként és egyletekként, nyíltan kijelentette, hogy Gönczy Pál érdemeit ismeri. De ma már a páratlan jubileum után tiszteletlenséget követnénk el a nagyérdemű közoktatási államtitkár ragyogó neve iránt, ha még most is az ő érdemeit akarnók ismertetni és méltatni.

Ha csak egy futólagos összehasonlítást teszünk a kiegyezés előtti és a mostani tanügyi állapotaink között, azonnal át kell

látnunk, hogy hazánk tanügyi viszonyai rohamos haladást tettek. Nem lépést kelle tartanunk a művelt nyugattal, hanem utól kelle azt érnünk s pótolni kellett az elmúlt idők mulasztásait. A kiegyezés után tehát óriási feladat várakozott azokra, kik hazánk tanügyét — a magyar n e m z e t i tanügyet — reformálni akarták. S hogy az arra a magaslatra emelkedett, melyen most áll, nagy részben G ö n c z y Pál érdeme, a ki a kiegyezés óta egész mostanáig a legnagyobb kitartással működött a nemzeti népnevelésügy és a tanítók sorsának előmozdításán.

Ha azt kérdezzük magunktól, hogy ott áll-e már a magyar nemzeti nevelésügy s a tanítók sorsa, hogy az kívánni valót nem hagy fenn, azt kell válaszolnunk, hogy nem. De e mellett büszkeséggel, önérzettel s teljes megnyugvással hivatkozhatunk arra, hogy hasonló körülmények között oly rövid idő alatt elérte a lehetőség legnagyobb fokát, azt a fokot, melyre csak Gönczy Pál áldásos és sokoldalú munkássága emelhetette.

Gönczy Pál 71 éves s mondhatni hogy agg kora daczára úgy testileg mint lelkileg benne van az erőteljes férfikorban. Őt a nagy munka nem merítette ki, nem törte meg, mert szerette azt s reá nézve nem volt teher. Gönczy Pál kora ifjuságától kezdve a munkának élt s a munka élteti őt.

Eme testi és szellemi rugékonysága alapos reménnyel tölti el szívünket a jövőre nézve, mert Gönczy Pál multja feljogosít arra, hogy a míg a népnevelés szolgálatában marad, addig mindig fokozott erővel siet tökéletesebbé tenni azt a nagy munkát, melyet befejezni lehetetlenség s a mily mértékben szereti a tanügyet, épp oly arányban fog odahatni, hogy a tanítók anyagi sorsa fokozatosan javuljon.

A megérdemlett s nem keresett jubileum után ebben a reményben s meggyőződésben kívánjuk tehát a nagy tanférfinak, ki a jubilálást nem korával, hanem ötven éven keresztül a legszentebb nemzeti ügy szolgálatában gyakorolt erényei által vivta ki, hogy az egek ura tarsa meg a legjobb egészségben az emberi kor legvégsőbb határáig s hosszú ideig a tanügy élén, hogy még sokat használhasson azon szent ügynek, mely szívvel-lelkével teljesen összeforrt.

Niedermayer Tóbiás.

A sepsi-szent-györgyi polgári iskola lakatos tanmühelyében,

midőn azt a háromszékmegyei tanitóság megtekinté, K ü n n le József, kir. tanácsos az alábbi beszédet mondotta a tanítókhöz, melyet azon czélból közlünk, hogy lássa a t. olvasó, hogy ott, a hol érzék van a közjó iránt, a hol az ügy nem esik egyéni érdekeknek áldozatul :

mily dicső dolgokat lehet mivelni!! De tanulhatunk ebből a beszédből még egyebet is, ha kellő figyelemmel és megfontolással elolvassuk.

A szóban levő beszéd következőképen hangzik :

Tekintetes tanfelügyelő ur !
Tisztelt tanító urak !

Legyenek üdvözölve a munka e csarnokában, melyben, ha körültekintenek az általuk olyannyira óhajtott hazai ipar egyik legfontosabb ágának magvát elhintve találандják ; és ha szivesek lesznek kevés kész termékeinket szemügyre venni, egy rövid műhelyi gyakorlatnak tanui lenni, hiszem és remélem, azon tudattal távoznak majd innen, hogy az elhintett mag egyszeresmind csiraképes is !

Ha e csira számai a növendékeink kezében nagyra nőhetnek, megérhetnek, de mi több, ha gyümölcse versenyképesé válhatik, hogy az az államra, nemzetgazdaságra, egyesek jólétének biztosítására mily horderővel birand, azt hiszem, nem szükséges bővebben fejtegetnem, hanem elégségesnek tartok megjegyezni annyit, hogy minden körülmények közt e termék értékesebb leend mint a mai, melynek czége igaz „hazai“ de a kéz, mely e czéget jegyzi, még mind nem ez országból való !

Hogy a hazai ipar ez ágában itt a mi kezünk jegyezhet talán már a jövőben „czéget“, ezt első sorban köszönjük nemzeti kormányunk bölcs gondolkodásának, ő adja a tanerőket, a szükséges taneszközöket, műhelyi eszközöket ; köszönjük azután vármegyénk áldozatkészségének ; ő adta az intézeti helyiséget, ő építette, berendezte a saját ipari s tanalapja jövedelmeiből e tanműhelyt s örömmel mondhatom, hogy törvényhatósági bizottságunk gyűléseiben ez még vita tárgyát sem képezte, de nem is képezhetette itt, hol Potsa József a főispán és báró Apor Gábor az alispán versenyre kelnek, valahányszor székely véreik érdeke kerül napirendre.

Kormányunk és törvényhatóságunk egyesült ereje megvalósított egy „eszmét“, melyet azon tanférfinak köszönünk, kinek működését ma egy ország ünnepli, igenis Gönczy Pál a „nemzet iskolamestere“, mint a hazafias sajtónk elnevezte, adta az eszmét az időben, mikor a czélttévesztett és hivatását itt be nem töltő felsőbb népiskola további fenntartása kérdésessé vált, eljött személyesen és mondá : „csináljunk ide egy polgári fuiskolát megtoldva lakatos tanműhellyel s a többi mind önmagától jönni fog.“

Hálás elismerés illeti hazánk e jeles, munkás férfiát, kinek „eszméjét“ ma először hirdeti a poröly az ülő-tőkén s azt hiszem, uraim, hogy önök érzelmeit is tolmácsolom, midőn ez ünnepélyes pillanatban azt kívánom, hogy a Mindenható Gönczy Pál ő méltóságát hosszasan éltesse !

„A többi önmagától jön!“ mondá az államtitkár s jött is már sok minden, de egy még mind nem jött el ! Nem jött el annak be-

látása, annak tudata, hogy az iparos pálya a tudományos pályával egyenrangú, egyaránt hasznos, sőt az egyéni vagyonosodás s abból folyó önállóság s függetlenség biztosítása tekintetéből az még alkalmasabb és előnyösebb, fájdalom, ma is még mind csak úgy vagyunk, mint régebben voltunk, hogy a szülő, mely gyermekét az iparos pályára adja, azt bizonyos igazolt mentegetődzéssel teszi többnyire, mostoha sorsnak rója fel, tehát nem önkéntes elhatározás, hanem kényszerhelyzet! Ily feltogás, ily gondolkozás mellett azután ne esdálkozzunk, ha embereink a nyomortól elkinzott, elaszott napidíjas kezében a pennát vagy a szegény hivatalszolga hóna alatt az irat-esomagot többre becsülik, mint a jól táplált iparos kezében a pörölyt!

Milyen egészen más szellem hatja át az embereket az iparos államokban, arról már önmagamnak is van tapasztalatom!

Az ötvenes évek elején vendége voltam Bécsben egy tartományi törvenyszéki birónak, ki egyedüli két fiának mutatott be, s — viszont őket nekem — egyiket mint műasztalos, másikat mint műlakatos mestereket, s midőn kérdőjelként olvasta volna le arczomról, hogy mint lehet ez? ilyképpen nyilatkozott: szüleim korán elhaláloztak, árván maradtam, pályát nem választhattam, hanem választotta nekem a gyámom, ki egy családi ösztöndíj segélyével a tudományos pályán köpeztetett ki, pedig milyen egészen másként lett volna, ha atyám él: én iparos lettem volna, a magam ura s rendelkezésem tisztességes vagyon fölött, de hát a mi bennem elmulasztva lett, kópótolem a gyermekeimben s abban találok egyedüli megnyugvásomat!

Akkor nem értettem meg e beszédet, hanem csak azután, hogy az asztalos és lakatos mesteremberek palotáiban is megfordultam, megtekintettem műtermékeik raktárait, irodahelyiségeiket s összehasonlítottam a pompás háztartást az édes atyjuk szerény háztartásával.

E képnek ellentéte tárult fel előttem Budapesten a hetvenes évek elején: egy házban láktam, melyben egy kaptafakészítőnek volt műhelye. A mesterség igen jól ment, a család vagyonra tett szert s kényelemben élt.

Hogy a mester a ház felügyeletével is meg volt bízva, dolgom lévén vele éppen a műhelyben időztem, midőn a mesterné asszony a tanoncot hívja: jöszte huzd le az urfiaknak a sárzipőt s szépen takarítsd ki. Kérésemre, hogy miféle urfiakat tart, azt válaszolta a mester: flaim, kik a deákiskolába járnak s hozzátette, hogy ha már ő olyan szerencsétlen, hogy mesterembernek kellett lennie, legalább a gyermeke legyen „ur“.

Sokszor gondolkoztam azon, hogy mi oka lehet annak az el-lenszenyűnek, hogy ne mondjam szégyenérzetnek az iparos pálya iránt egyfelől s másfelől e pálya ellen. Kételynek, bizalmatlanságnak egy jövőnek megállapíthatása tekintetéből? Es azt találtam, hogy mind-ezekre úgy a múlt, mint a jelen idő viszonyai s körülményei gyakoroltak s gyakorolnak befolyást.

A multakban addig lustráltak, addig osztályozták ezt a népet itt, hogy a végén egyik osztály a másikat előkelően lenézte, a mesteremberre pedig, a ki csak a „pokolból“ jöhetett, a „jó familia“ természetesen még szóba sem állott, de hát az is igaz, nem volt az valami kecsegtető pálya az időben, midőn az inas a gyakorlati kiképztetést a gyermek dajkálásán kezdte s végezte akkor, midőn a meister már nem érhette fel üstökét s azért fel kellett szabadítani legénynek, mert képessége nem volt, mint mesternek sem nem volt előhaladása.

Az újabb időben meg az országos nagy organizáció, hogy a tudományos pályán anuyi ember s a között, köztünk legyen mondva, sok tudatlan is boldogult s rohamosan haladt a bizonyos lajtorján, kábulttá tette az embereket, kik külföldben is a mult hagyományai-ban élve a tudományos pályát rohanták meg s még ma is oda tó-dulnak s eszükbe sem jut, hogy az idők megváltoztak, hogy gyer-mekeik az ipart ma az iskolában szakszerűleg mint iskolai növendé-kek sajátíthatják el, hogy a fejlődő iparral a legjobb allomásokat idegeneknek engedik át; hiszen százakra megyen évenként a Lajtán-tuli polgári s ipariskolákból kijövő növendékek száma, kik hazánk gyári s kézműipari műhelyeiben alkalmazást nyernek, hogy utóbb még „háziurakká“ váljanak.

Önöket, uraim, kiknek alkalmuk van közvetlen érintkezésből a szülők viszonyait, a gyermekek hajlamait kiismerni, kérem s igen ké-rem, hassanak oda, hogy a tudományos pálya mellett adassék meg az iparnak is, a mi az iparé s megértetve magukat megvalósítand-ják a jelszót, hogy ne várjunk mindent az államtól és hálára fogják kötelezni az utókort, mely már érteni fogja, hogy a munkának bár-milyen legyen az, csak becsületes legyen, egy értéke van.

Örömnapja van gondnokságunknak, midőn e tanműhelyt épen az önök testületi jelenlétükben adhatja át a munkának. Legyenek itt ismételtén üdvözölve.

Lelkesült éljenzéssel fogadta a tanítótestület Künnle szép be-szédét, melyet a hallgatóság nevében Eötvös K. Lajos meleg hangu beszédben köszönt meg.

VEGYESEK.

Az „Aradvidéki Tanító-Egylet“ nagyválasztmánya folyó évi június 26-án tartotta ülését, melyen több érdekes tárgy fordult elő. — Mult hóban szenderült jobblétre az egyletnek volt tiszteletbeli tagja. seprősi Czárán Tivadar, ki több ízben anyagilag támogatta az egylet törekvéseit s ígérte, hogy a mi emberbaráti egyletünkről még élte végperceiben sem fog megfeledkezni. Végtszeteletén az egy-let két tagja által volt képviselve s hálánk kifejezéseül egy gyönyörű koszorut helyezett a kiszendvedett koporsójára. — Kellemesen esett hal-

lanunk **Falk Miksa** orsz. képviselőnk azon hátrahagyott ígérését, hogy az „Aradvidéki Tanítóegylet“ által benyújtott petíciót kellő helyen és időben támogatni fogja. — Áprilhóban pedig egyik tagja az egyletnek a segélyalapról 100 frtnyi kölcsönt kért, melyet oly kikötéssel kapott meg, hogy a pénztárnoknak egyéb biztosíték mellett fizetési ívét és megfelelő számú nyugtát adott át. A segélyalap bizottság ezen eljárása felett **Csik János** t. ur szörnyen megharagudván, szeméretetett a segély-egyleti bizottságnak, hogy a segélyalap nem kiházasítási egylet, hanem temetkezési intézmény, indítványozta, hogy a nevezett bizottság „megrendszabályoztassék“, hogy máskor ilyen dolgokban ne „okvetetlenkedhessék.“ A bizottság elnöke, noha a választmány eljárását már multkor megdicsérte, kérte az egybegyűlt tagokat, hogy nevezettnek minősíthetlen támadásai felett roszalását fejezze ki. — Legnevetesebb mozzanata ezen ülésnek az volt, hogy a választmány elhatározta főt. **Záhora József**, szélaknai plébános urat hivatalosan megkeresni, sziveskednék az „Aradvidéki Tanítóegylet“ nagygyűlésére lerándulni s gyermekjáték-faragászati iskolájának szervezetéről és keresztülviteléről ezen alkalommal előadást tartani és gyermek játékaiból alkalmas helyen kiállítást rendezni. Ezzel az eszmével az egyletnek más, igen fönséges eszméje valósul, a mennyiben nem kevesebbről van szó, mint egy a hegyek közt megállapítandó és szervezendő „Aradmegyei árvatelep“-ről, melynek szervezetébe a nürnbergi áruk készítése is felveendő volna. Minthogy ily humánus ténykedésről van szó, erősen meg vagyunk győződve, hogy a nemeskeblű plébános ur kérésünket meg nem veti s annak készségesen engedni fog.

A ménési m. kir. vinczellérképezdénél létesített alapítványi helyek, daczára a megyei alispán részéről több irányban tett intézkedéseknek, egy-két hely kivételével betölthetők nem voltak. A képezde igazgatója és a megyei kir. tanfelügyelő ezért lépéseket tettek, hogy az üresedésben levő alapítványi helyekre székely fiúk telepíttessenek. Az alapítók az alapítványi összeget — évi 150 frt — akkor is befizetni tartoznak, ha a helyek betöltve nincsenek, miért is a kezdeményezést a legőszintebben üdvözöljük. Örvendünk különösen annak, hogy a telepítendő fiúk leginkább a fatenyésztésben fognak képeztetni, hogy egykoron mint utmesterek az országutak, községek befásítása stb. körül a megyei kertészeti felügyelők hasznára lehessenek.

Tót gyermekek Aradon. **Varjassy** Árpád, aradmegyei kir. tanfelügyelője, ki dicséretre méltó törekvéseket fejt ki a magyarosítás körül, a Kölcsey-Egyesülettel egyetértve megkereste a trencsénmegyei főispánt, hogy mintegy 60—70, a 12-ik életévet betöltött tót fiút küldjön le Aradra, kiket itteni ügyes iparosaink tanulóul felfogadván, néhány év mulva mint derék s a magyar nyelvet tökéletesen elsajátított mesteremberek térhetnek vissza szülőföldjükre. Ezen módon, ha azt más tősgyökeres magyar városok is gyakorolták volna, 10—15 év lefolytával ezrekre menő, a magyar nyelvet tisztán beszélő iparos

árasztotta volna el a felsőmagyarországi tót vidéket. Azonban a trencsén-megyei hatóság a feltételeket nem tartotta meg, a mennyiben nagyobb-részt oly gyermekeket szállított le az alföldre, kiknek nem mesterség, hanem dajka kell. S ezzel maga a hatóság oszlatta el az aradi iparosok szép illúzióját. Nézetünk szerint azonban nem volna szabad ezen szép eszmét elejteni, hanem talán valami egyesületet vagy bizottságokat alakítani a nagyobb alföldi városokban és a felső megyékben, mely bizottságok egymással érintkezés által megállapítanák és nyilvántartanák: kiknek lehet és milyen koru vagy származásu gyermekeket kiképzetés végett átadni. A jelenleg leköltöztetett gyermekek közül sokan igen szerencsés helyzetbe jutottak, amennyiben többeket jó viszonyok között élő családok örökbe fogadtak.

A gyoroki csángók sorsán iparkodnak segíteni az által, hogy a telepítvényen egy népiskola létesíttessék. Szükséges ez, hogy folyton közöttük éljen egy intelligens ember, ki életmódjukat szabályozza, földjeik okszerű művelésére pedig az utbaigazításokat megadja.

Folyékony oltóviasz. Reichl János kolozsvári lakos (lakik Kajántó-utczában) igen jó folyékony oltóviaszt készít. A jelenleg forgalomban levő oltóviasz-nemeknél olcsóbb és mégis czélszerűbbnek bizonyult. Kitűnő szakemberek megvizsgálták s kísérleteket tettek vele, valamennyien a legezélszerűbbnek ismerték el, a mit bizonyítványokkal is igazolhat. 1, $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{4}$ és $\frac{1}{8}$ kilogrammos bádog szelenczékben nála kapható. Olcsóságánál és czélszerűségénél fogva nagyon előnyös a fogyasztó közönségre nézve. (Szől. Bor. és Gazd. Lap.)

Mi történik külföldön az iskolakertek érdekében? Ausztriában az iskolakertek terjesztésének érdekében az illető hatóságok és iskolabarátok, nemkülönben a gazdasági egyletek szép erélyt fejtenek ki. Az alsó-ausztriai országos gyümölcsenyésztési egyesület két-két pályadíjat tűzött ki a legezélszerűbben szervezett iskolakertek kezelői számára. A pályakérdés megfejtésének pontjai a következők: 1. Az iskolakertek leírása a fekvést, a nagyságot, a bekerítést, a felosztást, a vetemény-ágyakat, az iskola-ágyakat, a fák mennyiségét stb. illetőleg. 2. Mióta áll fenn az iskolakert? 3. Hány gyümölcsfa és miféle fajokkal szaporodott az állomány az iskolakertek fennállása óta? 4. Mikor vehető ki az első turnusz? 5. Vajjon a méhtenyésztés is üzetik-e? Minden benyújtott megfejtéshez az iskolakert terve melléklendő.

Az ausztriai iskolakertek statistikai feltüntetéséből látni fogjuk, hogy mily örvendetes haladást tesz az iskolakert eszméje a Lajtánul. Az osztrák földművelési és közoktatásügyi ministerium az iskolakert eszméjét hatalmasan támogatja, a mennyiben nem csak „Der Schulgarten“ czimű lapot anyagilag segíyezi, de minden e tekintetben nyilvánuló mozzanatot kellő figyelemmel kíséri. Egyik statistikai kimutatásból a következőket vesszük át: „Az iskolakerteket illetőleg az 1887. érvben a földművelési ministeriumhoz többrendbeli

jelentés érkezett, azonban még sem lehet tökéletes s áttekinthető képet összeállítani a jelenleg létező iskolakertek állapotáról, a népiskolákban tanítandó okszerű földmiveléstan eme fontos taneszközéről. A jelentés szerint azonban Steierországban jelenleg 121 tulajdonképeni iskolakert és 325 faiskola van. A miniszteri titkár és gazdasági vándortanító szerint Karinthiában az iskolakertek következőképen állanak:

Mely kerületben	Az iskolák száma	Az iskolakertekkel biró iskolák száma	Az összes iskolakertek területi nagysága négyszögméterekben	Az anyafák száma	Az 1886-87. évben				Az iskolakertek százal. viszonya az iskolák számához
					vadoncz neveltetett	vadoncz kiadatott	vadoncz nemestített	nemestített csemete kiadatott	
Laibach, es. kir. tanítóképezde	1	.	.	—
Adelsberg	36	27	24504	478	3943	433	1961	768	75
Gottsee	29	23	20501	520	9367	4980	3015	342	79
Gurkfeld	27	18	10759	192	16235	5528	3241	1367	67
Krainburg	30	15	8437	112	1126	.	735	217	50
Laibach környéke . .	27	20	15756	65	2677	187	2371	261	74
Littai	21	10	6461	2	5320	180	885	295	78
Loitsch	22	16	11552	199	10610	2487	1527	4590	73
Raudmannsdorf . . .	23	18	14757	93	6528	36	2316	105	78
Rudolfswerth	28	25	11046	198	4335	613	2699	1024	89
Stein	30	15	3741	45	2172	124	1422	230	50
Tschernembl	21	14	7190	142	3497	700	1268	438	67
Összeg 1887-ben . .	294	202	134704	2064	65720	15268	21441	9636	69
Összeg 1886-ban . .	294	136	105236	1433	.	7794	19708	5109	55

A karinthiai iskolakertek örvendetes szaporodásánál meg kell emlékeznünk, hogy a 202 iskolakert fentartási költsége mindössze 2148 forintba kerül; 17 iskolakertben már szőlőt is termelnek és 33-ben méhet tenyésztenek 277 kaptárban. A földmivelési minister megbizta Pircz titkárt, hogy dolgozzék ki egy tervezetet, mely szerint Ausztriában az iskolakertek szervezendők volnának, mely szervezet legközelebb szlovén nyelven is megjelen.

Csehországban volt 1887-ben 3557 iskolakert (1886-ban csak 3474), ezek közül 960 csupán csak iskolához tartozó kert volt; 2004-ben gyümölcsfákat is tenyésztettek, míg 593-ban kizárólag fatenyesztést üztek. — Morvaországban volt 735 iskolakert (melyek 372 gyümölcsös és faiskola, 10 disz- és konyhakert, 7 pedig kísérleti földdel is birt), 289 iskolával egybekötött gyümölcsös és faiskola, 48 disz- és konyhakert és 4 kísérleti kert. — Sziléziában van 337 iskolakert (ezek közül van 137 gyümölcsös és faiskola és 46 kísérleti iskola), továbbá 21 az iskolával egybekötött gyümölcsös és faiskola, 18 disz- és konyhakert és 5 kísérleti földterület. — Galicziában az 1887. évben 1935 népiskola van kitüntetve, melyek iskola-

kerttel birnak, ezek közül 973 rendszeren kezelt gyümölcsfaiskolát és 216 méhállományt birnak.

Ebből látjuk, hogy Ausztriában szép mozgalom történt az iskolakertek szervezése körül; s nagyon ohajtandó volna, ha hazánkban, hol ezen eszme oly csodálatosan nehezen képes magának utat törni, első sorban a kir. tanfelügyelők felkarolnák azt s kerületeikben a tanítók között terjesztenék és megkedveltetnék. Nagy nehézségekkel nem jár az.

Svédországban pályadíjakat tűztek ki (500 és 300 koronát) a legjobb, illetőleg legezészerűbb iskolakerti tervezet elkészítéseért és leírásaért. A bírálók voltak: dr. Laurell tanfelügyelő Upsalában, Lindgren igazgató Stockholmban és Medin ugyan-
 csak stockholmi városi kertmester. A beérkezett pályaművek közül egyet sem találtak érdemesnek az első díjra. A második díjat Vallmark, a fin kertegyesület elnöke nyerte el, Helsingfortban. Strandberg néptanító megjutalmaztatott, míg May főkertész Visby-n és Hjertstedt főkertész Skaraban pedig buzdítást nyert.

A múltépekről. Ha a méhészet nagy reformátora Dzierzon (mondd: Dzsierzson) János az ő keretes kaptáraival egészen új aerát alkotott a méhészetben, úgy bizonyára a későbbben alkalmazott múltépek is nagyban segítették elő a méhészetet azon magaslatra emelni, a melyen az ma áll. Ily hatalmas tényezők nemcsak kellemessé, hanem valóban élvezetessé is tették a méhészetet, mert ezekkel a méhész korlátlan hatalmába ejtje a méhet s rendelkezik vele tetszése szerint. Nem is képzelhető ma már okszerű méhes, melyben a két fontos tényező hiányoznék.

A mi az utóbbit, a múltépet illeti, oly fontos, oly evidens, hogy erről beszélni vagy szükségességét fejtegetni, a mai előhaladt méhészeti ismeretek általános elterjedése után valósággal fölöslegessé válik. Ha figyelembe vesszük, hogy egy kilo mézhez a szegény méheknek 10—15 kilo mézet és egy kilo virágport kell gyűjteni s földolgozni; ha meggondoljuk, hogy mennyi munkaerő és idővesztegetésbe kerül ezen anyagoknak léppé való feldolgozása, a mit a múltépek segítségével érdekeink előnyére használhatnánk föl: úgy bizonyára minden méhésznek oda kell törekednie, hogy méhesében ily kész múltépek sohasem hiányozzanak.

Itt van most a legfőbb idő, hogy midőn méheink rajzanak, szaporodnak s teljes erővel építenek, egy két múltépet fiasításos keretek közé helyezzünk, melyek rövid idő alatt ki lesznek építve s költségre meg fiasításra fölhasználva. Minden méhész törekedjék arra, hogy régi s alkalmatlanná vált lépeitől megszabaduljon s cserélje fel azokat újakkal: mert a régiek sejtjei már nagyon megszűkültek s apró, csenevész nemzedék kerül ki belőlük, sőt mézhordásra sem alkalmasak, mert apró sejtjeik hamar telnek; különben maguk a méhek is adnak erre ujmutatást, mert ezeket nem igen szeretik már s csakis akkor fanyarodnak rájuk, a mikor újakkal már nem rendelkezhetnek.

Minden nagyobb méhész már rendelkezik oly mülép-sajtóval, melylyel maga is képes régi lépeit ujakká változtatni; a kinek pedig ilyen ninesen, az vegyen kész mülépet, melyet már itthon is nagyon sok helyütt kaphat.

Ezeknek előrebocsátása után áttérünk a mülépek fölragasztási módjára, mely mindegyike azonban nagyon fáradságos és időrabló. Akár viaszgyertya segítségével, akár olvasztott viaszba mártott ecsettel, vagy bármely más ragasztó anyaggal végezzük e munkát, nagyon sokat kell pemecselni, türelmet, fáradságot s a mi a fő: időt vesztegetni, hogy mülépeinket a keretre ragaszthassuk. Ezek mindegyike elég ok arra, hogy egyes méhészek nem méltatják kellően a mülépek használatát.

Ezuttal bemutatunk t. olvasóinknak egy egészen egyszerű s könnyű módot a mülépek felragasztásához, mely a mily egyszerű s praktikus a kezelést illetőleg, ép oly meglepő az eredményben. A kellő gyors megértetés kedvéért utalunk ábránkra, melyen az egész műtét világosan van megmagyarázva.

A keret felső léczével lefelé az asztalra lesz állítva s a mülép erre akként helyezve, hogy ennek széle a lécz

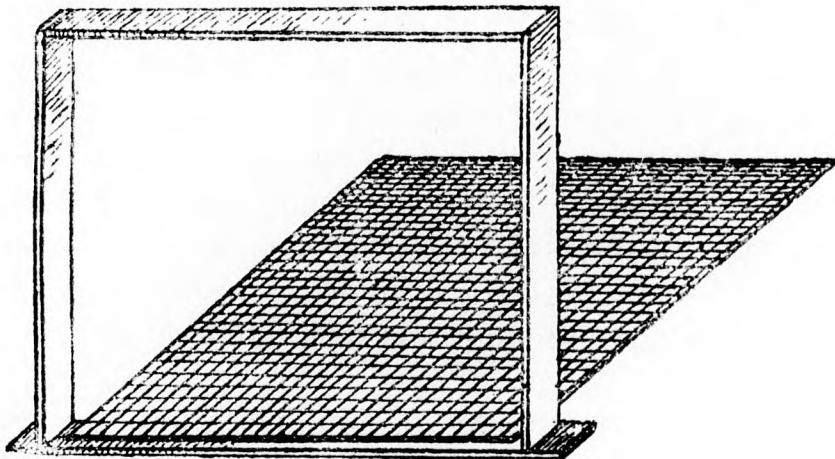
közepén valamivel túlabb legyen. E mülépnek a lécz közepénél tulabb levő részét most akár egy kávé kanál nyelével

akár bicskával rányomkodjuk a léczre, mire a mülép azt oly jól megfogja, hogy onnan le nem szakad, ha a keretet az asztalról fölvéve, rendes állásban a kaptárba helyezük. Ábránkon a mülép leragasztott szélét egy vastag vonal mutatja.

Ha a fölragasztott mülépet a kellő állásába visszafordított kereten megvizsgáljuk, azt fogjuk látni, hogy e mülép a lécz közepéről csüng le, a mint annak lennie is kell. Nagyon természetes, hogy e fölragasztási módot épen ilyenkor, mikor már jó meleg van s a mülép is kellő puhasággal bír, lehet alkalmazni.

Ebből áll tehát az egész fölragasztási műtét, mely eddig annyi vesződségnek volt okozója. A ki egy-két mülépet ily módon fölragasztott, az azonnal oly ügyesen s gyorsan fogja azt végezhetni, hogy szinte öröme fog benne telni s ecsetet, viaszgyertyák, viaszbögrét s minden frequentíát eldobni.

Ezzel kapcsolatban föl akarjuk még azt is említeni, hogy a fölragasztando mülépek a keret belvilágánál mind a három oldalon legalább egy cméterrel kisebbek legyenek, hogy azok a keretben szabadon

szabadon csünghessenek s esetleg, ha megnyulnának a dolgozó méhek súlya alatt, ne ériék a keret alsó léczét, mert ilyenkor rendesen egyenetlen, háttas fülölettel biró lépet fogunk kapni, a minek pedig egy méhészt sem örvend. — Nagyon fognánk örvendeni, ha ezen egyszerű eljárásunk mentől szélesebb körben fog visszhangra s alkalmazásra találni. (A „*Házi Közlöny*“ után.)

Idejében fogjunk az aratáshoz. „A késői aratás hajjal jár!“ Ha az országban végbemenő nagy és szorgos munkát — az aratást tekintjük, azt tapasztalhatjuk, hogy rendesen s általánosságban túl kagyjuk a gabonaféléket érni; bevárják, míg a gabona szára s kalásza egészen megsárgul — s csak akkor fognak ennek letakarításához, mikor már túlérésbe ment át. Igaz, hogy okszerűtlen eljárás volna bármely terményt is korán, éretlen állapotban aratni le, mert ez által még nagyobb hibát követnénk el. Tudvalevő dolog ugyanis, hogy az éretlen mag hirtelen száritásnak kitéve összeaszik, garmadában előbb összefülled, vagy kicsirázik, megdohosodik stb., de másrészt a késői aratásnak is sok hátránya van, nevezetesen: 1. Igen sok mag pereg ki a kaszálás, kötés és hordás alkalmával; e magvesztesség egy hectoliterre is felmegy holdankint s elég volna az vetés vetőmagjának fedezésére. Kivált a későn takarított árpánál tetemes e veszteség, mivel egész kalásza megy veszendőbe s így elképzelhetjük, hogy az egész országban évenként mennyivel többet lehetne aratni, ha idejében s kellő erővel fognánk az aratáshoz, tudva azt, hogy az évenként kalászos növényekkel bevetett terület nagysága meghaladja az öt milliót hektárookban. 2. A túlérés mellett a magvak veszítenek értékökből, áruk alacsonyabb lesz, színük megfakul. 3. A szalma tápértéke csökken; ugyanis benne a farost mennyisége gyarapodik, ennek pedig az állatok — tett kísérletek szerint — csak egy kis részét eszik meg. Nem lehet tehát eléggé ajánlani a gazdáknak, hogy idején fogjanak az aratáshoz s naponként szemle alá véve a learatandó területet, legyen kéznél a szükséges munkás kéz.

Szőlőtermő riparia. A vitis riparia különböző fajaival tudvalevőleg minden éghajlati és talajviszonyok közt, melyekben a szőlő általában még található, megél és meglehetősen fejlődik s a mellett úgy a phylloxerának, mint a szőlő más ellenségeinek ellentáll. Nagy hibája azonban az, hogy szőlő nem terem rajta s azért európai szőlőfajokkal oltják be. Grignonban (Franciaország) az ottani szőlőmivelési iskolában 1877-ben a ripariának magjából egy szőlőt neveltek, melyet riparia fructifera-nak neveztek el, mert nagyon termékeny. Gyümölcséből igen szép sötétszínű jó vörös bort készítenek. A riparia fructifera rendkívül bőven termő, úgy hogy tavaly egy töről 2·375 liter mustot szürtek. Ezt a ripariát ép úgy metszik, mint az európai szőlőfajokat s 1·5 meter távolságra ültetik egymástól. (Szől. Bor. és Gazd. Lap.)

IRODALOM.

„**Házi Közlöny**“. Az Aradon megjelenő »Házi Közlöny« 12-ik száma a következő érdekes tartalommal jelent meg: Eredeti czikkek: Fürdési szabályok. Egy kis orvosi séta. A tej kezelése az eladásig. Az ebtenyésztés. A spárga tenyésztése. A fa-sebek kezelése. Ismertelő közlemények: »Buchonia« késélesítő (képpel). A mülépekről (képpel.) Koncenztrált marhatrágya. Tapasztalatok és tanulmányok: Egy kis számítás a kenyér körül. Hasznos tudnivalók: a) Az egészség köréből: Óvakodás a vérmergezéstől. Rosz ivóviznek javítása. b) A háztartás köréből: A gypsnövények tartóssá tétele. A keztyü tisztítása Gyöngyvirág illat. Tintafoltokat az ujjakról c) A gazdálkodás köréből: Miképen nevelhetünk szép uborkát? Szép nagy málna. Szép és sok szamócza. Két burgonyatermés egy évben. Rózsapenesz ellen. Közgazdasági hírek: Petroleum kutatás. A filloxerás területek adómentessége. Közlevezés: Egészséges lakás tárgyában. Egyveleg: Mit ér egy ember? Mi a turnür? Haj és fog a civilizáció áldozatai. Bécs közeli gyógyhelye. Szerkesztői közlemények.

„**Der Schulgarten**“ III. Jahrgang 5—6. Nr. a következő cikkeket hozza: 1. Concours Ausschreibung. — 2. Stand der Schulgärten in Österreich. — 3. Schulgartenarbeit und Handvertigkeit. — 4. Künstliche Vermehrung der Bienenvölker. — 5. Die Rosenzucht im Freien. Der Gartenfreund. — 6. Guten Gartenrazen herzustellen. — 7. Der Schnitt der Rosen. — 8. Das Oculieren.

Iskolai könyvek. Térképek. A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszterium által 1885. 41890. sz. a. népiskolák, valamint az ipar- és polgári iskolák számára ajánlott: Általános iskolai atlasz a legujabb földrajzi ismeretek után. — Összehasonlító földrajzi adatok György Aladártól. Tartalom: 1. Földrajzi ismeretek. 2. A megyei térkép. 3. Budapest főváros. 4. Magyarország. 5. A földnek féltekéi. 6. Osztrák-magyar monarchia. 7. Ázsia. 8. Afrika. 9. Európa. 10. Észak-Amerika. 11. Dél-Amerika. 12. Földközi tenger környéke. 13. Ausztrália. 14. Összehasonlító földrajzi adatok György Aladártól; ára 36 kr. Magyarország térképe. Minden megye külön színezve; ára 10 kr. Az osztrák magyar monarchia térképe; ára 10 kr. Európa térképe; ára 10 kr. Karte von Ungarn; ára 12. A vallás és közoktatásügyi m. kir. miniszterium által 1888. évi 764. sz. a. a népiskolák számára ajánlott megyei térképek külön külön kaphatók. ára egyenkint 8 kr. Minden járás külön színezve. Arad megye. — Abauj-Torna megye. — Baranya megye. — Bács-Bodrog megye. — Bars megye. — Békés megye. — Bereg megye. — Bihar megye.

— Borsod megye. — Csanád megye. — Csik megye. — Csongrád megye. — Esztergom-Komárom megye. — Fejér megye. — Gömör-megye. — Győr megye. — Hajdu megye. — Hont megye. — Heves megye. — Háromszék megye. — Jász N.-Kun-Szolnok megye. — Komárom megye. — Kolozs megye. — Moson és Győr megye. — Nógrád megye. — Nyitra megye. — Pest-Pilis-Solt-K.-Kun megye. — Pozsony megye. — Sáros megye. — Somogy megye. — Sopron megye. — Szatmár megye. — Szabolcs megye. — Szilágy megye. — Szolnok-Doboka megye. — Temes megye. — Tolna megye. — Torontál megye. — Ung megye. — Vas megye. — Veszprém megye. — Zala megye. — Zemplén megye. — Zólyom megye. — Approbált tankönyvek: Gyertyánffy-Kiss-Radó. Olvasókönyv az elemi népisk. II. oszt. számára, II. kiad.; ára kötve 30 kr. Olvasókönyv az elemi népiskola III. oszt. számára, II. kiad.; ára kötve 36 kr. Olvasókönyv az elemi népisk. IV. oszt. számára, II. kiad.; ára kötve 40 kr. Olvasókönyv az elemi népisk. V. és VI. oszt. valamint az ismétlő iskolák számára is, ára kötve 72 kr. — Dr. Hajnóczy R. József Alkotmánytan az elemi és ismétlő népiskolák számára. Hazánk alkotmányának, állami életének s a legjelentősebb jogoknak és kötelességeknek rövid ismertetése. Ára füzve 16 kr., kötve 20 kr. — Vargyas Endre. A vallás- és közokt. miniszterium által 1886 december 16,386. sz. alatt ajánlott tankönyv. Földrajz az elemi népisk. III., IV., V., VI. oszt. számára, II. kiad. 14 képpel: ára bekötve 28 kr. Magyar nyelvtan az elemi iskolák II., III., IV., V. és VI. oszt. számára; ára bekötve 28 kr. Természetrájz az elemi isk. V. és VI. oszt. számára, 57 képpel; ára kötve 28 kr. Magyarok története az elemi isk. V. és VI. oszt. sz. 5. kiadás; ára 28 kr. Magyarok története a felső nép-, polgári- és középiskolák alsó osztályai számára, III. átdolgozott és bővített kiadás; ára 56 kr. Győr város és Győr megye földrajza, 7 képpel; ára bekötve 16 kr. Ugyanaz. Győr megye színes térképével együtt 20 kr. Erdbeschreibung für die III., IV., V. und VI. Volksschulklassen. Nach der vom k. ung. Minist. empfohlenen ung. Ausgabe, mit 14 Bildern. Preis geb. 28 kr. — Belicza József, fővárosi vez. tanító. Számtan az elemi népiskolák II. oszt. számára; ára kemény köt. 20 kr. Számtan az elemi népiskolák III. oszt. számára; ára kemény köt. 24 kr. Számtan az elemi népiskolák IV. oszt. számára; ára kemény köt. 28 kr. Számtan az elemi népiskolák V. oszt. számára; ára kemény köt. 32 kr. Számtan az elemi népiskolák VI. oszt. számára; ára kemény köt. 36 kr. Számtan az ipar- és ismétlő iskolák számára; ára kemény köt. 40 kr. — Ertl Heribert. Természetrájz a tótajku mindennapi és ismétlő népiskolák számára. Prirodopis pre slovenské kazdodennie a opakujúce národné školy; — ára kötve

30 kr. — Sebesztha Károly, kir. tanfelügyelő. A magyarok története tótajku elemi iskolák számára. Dejiny uherska pre slovenské elementarné skoly; ára kötve 12 kr. A reális nevelés; ára füzve 80 kr. — Bein Károly. Természetan a népiskolák és az ismétlő iskolák számára. 58 ábrával; ára kötve 28 kr. — Peres Sándor. A beszéd és értelemgyakorlatokról. Pályadíjat nyert vezérkönyv a népiskolák számára; ára füzve 60 kr. — P o l g á r i i s k o l a i t a n k ö n y v e k : 1. Olvasókönyv a polgári iskolák I. oszt. számára. Szerkesztik Gyertyánffy István és dr. Kiss Aron; ára füzve 60 kr., angol vászonkötésben 80 kr. 2. Olvasókönyv a polgári iskolák II. oszt. számára; ára füzve 60 kr., angol vászonkötésben 80 kr. 3. Magyar nyelvtan mondattani alapon. I. rész. Polgári iskolák és középiskolák első osztálya számára. Irta Király Pál; ára füzve 80 kr., angol vászonkötésben 1 frt. 4. Ugyanaz a II. osztály számára; ára füzve 80 kr., angol vászonkötésben 80 kr. 5. Asványtan a közet- és földtan alapvonalaiival. A polgári iskolák I. és III. osztályai s a felső népiskolák számára. 166 képpel. Irta Miklós Gergely; ára füzve 96 kr., angol vászonkötésben 1 frt 20 kr. 6. Növénytan. A polgári iskolák I. és III. osztályai számára. 225 képpel. Irta Miklós Gergely; ára füzve 1 frt, angol vászonkötésben 1 frt 20 kr. 7. Állattan a polgári iskolák számára. 250 képpel. Irta Miklós Gergely; ára 1 frt, angol vászonkötésben 1 frt 20. 8. Kémia. Polgári iskolák és tanítóképző intézetek számára. 53 rajzzal. Irta dr. Kovács János. I. rész; ára füzve 80 kr., angol vászonkötésben 1 frt. 9. Ugyanaz II rész. 58 ábrával; ára füzve 80 kr., angol vászonkötésben 1 frt. 10. Földrajz. A polgári iskolák I. osztálya számára. 16 színezett, a szövegbe nyomott térképpel és számos rajzzal, Homolka Józseftől. Irták Baló József és dr. Hajnóczy R. József; ára 1 frt, angol vászonkötésben 1 frt 20 kr. 11. Világtörténelem. I. rész. A polgári leányiskolák számára. 4 színezett és számos a szövegbe nyomott képpel. Irta Kozma Gyula; ára füzve 1 frt, angol vászonkötésben 1 frt 20 kr. 12. Ugyanaz polgári fiúiskolák számára; ára füzve 1 frt, angol vászonkötésben 1 frt 20 kr. 13. Háztartástan. A polgári leányiskolák számára. Irta Sebestyénne-Stetina Ilona; ára füzve 60 kr., angol vászonkötésben 80 kr. 14. Német nyelvtan és olvasókönyv. I. rész. A polgári iskolák számára. Irta dr. Herrmann Antal; ára füzve 80 kr., angol vászonkötésben 1 frt — S a j t ó a l a t t v a n n a k : Gyertyánffy-Kiss-Radó. Abcz és olvasókönyv. Kapi Gyula és Papp József. Olvasókönyv az ev. népiskolák IV., V. és VI. osztálya számára. Képekkel illusztrált kiadás. — Iskolák számára történő tömeges megrendeléseknél mindig a lehető legnagyobb árleengedésben részesül a megrendelő. — Mindezen művek Budapesten *Méhner Vilmos* könyvkereskedésében megszerezhetők.

Mutatványul beküldött számot meg nem tartás esetén a czimszalaggal együtt
kérjük visszaküldeni.

AZ

ISKOLAKERT.

A NÉPISKOLAI TANÜGY
REFORMJÁT CZÉLZŐ HAVI KÖZLÖNY.

✕

SZERKESZTI

HORVÁTH JÓZSEF.

II. ÉVFOLYAM. — 5-6. SZÁM.

EGY ÉVRE 1 FRT 20 KR. FÉLÉVRE 60 KR.

A R A D O N,
SZÉCHENYI IRODALMI INTÉZET NYOMDÁJA.

1888.